

Roll No.

Total No. of Pages : 6

Total No. of Questions : 28

उत्तरमध्यमा द्वितीयखण्ड वार्षिक परीक्षा 2022-23

विषय कोड : 1202

प्राचीनव्याकरणम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

नोट— अधोलिखिताः प्रश्नाः संस्कृतभाषायां समाधेयाः।

1. उचित विकल्पं चित्वा लिखत —

1×6=6

(क) महाभाष्यस्य रचयिता अस्ति—

(i) पाणिनिः

(ii) कालिदासः

(iii) पतञ्जलिः

(iv) भारविः

(ख) कतिभिः प्रकारैः विद्योपयुक्ता भवति ?

(i) तृभिः

(ii) चतुर्भिः

(iii) पञ्चभिः

(iv) षड्भिः

(ग) पाणिनीयशिक्षायां श्लोकाः सन्ति—

(i) षष्टिः

(ii) सप्ततिः

(iii) पञ्चाशत्

(iv) अशीतिः

(घ) वेदाङ्गेषु प्रथमः अस्ति—

(i) व्याकरणम्

(ii) शिक्षाशास्त्रम्

(iii) कल्पशास्त्रम्

(iv) निरुक्तम्

(ङ) स्पर्शविर्णाः सन्ति —

(i) सप्त

(ii) पञ्चविंशतिः

(iii) अष्टादश

(iv) अष्टौ

(च) अनित्यता कतिधा ?

(i) पञ्चधा

(ii) त्रिधा

(iii) सप्तधा

(iv) द्विधा

2. प्रदत्तशब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयत —

1×6=6

(तु, पदार्थश्च, सास्नालाङ्गूलककुदखुर, ध्वनि, कण्ठः, प्रयोजनम्)

(क) पदच्छेदः विग्रहो वाक्ययोजना।

(ख) येनोच्चारेण विषाणिनां सम्प्रत्ययो भवति स शब्दः।

(ग) प्रतीतपदार्थको लोको शब्द इत्युच्यते।

(घ) अकुहविसर्जनीयानां।

(ङ) अर्धमात्रा कण्ठस्य एकारैकारयोर्भवेत्।

(च) रक्षोहागमालध्वसंदेहाः।

(क)	लक्ष्यलक्षणे	—	(1)	तालव्याः
(ख)	इचुयशाः	—	(2)	व्याकरणम्
(ग)	मूर्धन्याः	—	(3)	आयोगवाहानामुपदेशः
(घ)	द्वितीयाहिकस्य	—	(4)	ऋदुरषाः
(ङ)	अट्सु	—	(5)	एकारैकारौ
(च)	कण्ठतालव्यौ	—	(6)	प्रत्याहाराहिकम्

4. सत्य कथनानां समक्षे “आम्” असत्य कथनानां समक्षे “न” इति लिखत — 1×7=7

- (क) ‘पाणिनीय शिक्षा’ इत्यस्य लेखकः पाणिनिः अस्ति।
- (ख) द्वितीयाहिके सप्त सूत्राणि व्याख्यातानि।
- (ग) पाणिनीय शिक्षायाः सम्बन्धः ऋग्वेदेन सह अस्ति।
- (घ) अष्टौ यमाः सन्ति।
- (ङ) सूत्राष्टाध्यायाः प्रथमं सूत्रं वृद्धिरादैच् अस्ति।
- (च) अक्षर समागनाये चतुर्दश सूत्राणि सन्ति।
- (छ) च वर्णस्य ‘ओष्ठौ’ उच्चारण स्थानम् अस्ति।

5. एकपदेन उत्तरत -

1×7=7

(क) लिङ्गानुशासनस्य लेखकः कः ?

(ख) मातृ शब्दे लिङ्गमस्ति ?

(ग) कृतिः शब्दे प्रत्ययः अस्ति ?

(घ) वीणा शब्द पर्यायः लिखत।

(ङ) कत्री शब्दे प्रत्ययः अस्ति ?

(च) वेणी इति पदे धातुः अस्ति ?

(छ) पाकः इति पदे प्रत्ययः अस्ति ?

“अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः”

“एकवाक्यात्मकम्”

6. शब्दानुशासनस्य कानि प्रयोजनानि ?

2

7. किं नाम व्याकरणम् ?

2

8. कतिधा शब्दानां प्रवृत्तिः ?

2

9. पराश्रितौ कौ ?

2

10. के स्वराः वर्णाणां प्रकृतयः सन्ति ?

2

11. तृतीयसवने का वाक् प्रयोक्तव्या ?

2

12. व्याकरणस्य मुनित्रयशब्देन केषामभिधानं भवति ?

2

13. किमर्थो वर्णानामुपदेशः ? 2
14. 'अवनी' इति शब्दे कः प्रत्ययः ? 2
15. ऊङ् प्रत्ययान्त शब्दद्वयं लिखत। 2
- “लघूत्तरीयाः प्रश्नाः”
- “पूर्णवाक्यात्मकम्”
16. चुल्लिवेणिखार्यश्च इति सूत्रस्य व्याख्या सहितं उदाहराणि लिखत। 3
17. शलाका स्त्रिया नित्यम् इत्यस्य व्याख्या सहितम् उदाहरणं लिखत। 3
18. द्वितीयाह्निके कति सूत्राणि व्याख्यातानि ? 3
19. उपदेशपदार्थः कः ? 3
20. पाठकानां के गुणाः ? 3
21. सोमयागेषु प्राभातिके सवने कथं शस्त्रादिकं पठेत् ? 3
- “दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः”
- “व्याख्यात्मका”
22. वर्णोच्चारणकर्तृणां के दोषाः ? 4
23. नादवन्त वर्णाः के ? 4
24. शब्दानुशासनमित्यत्र कथं षष्ठी समास इति व्याख्यायताम्। 4
25. अकारस्य विवृतोपदेशेन किं प्रयोजनानि भाष्योक्तदिशा व्याख्येयम्। 4
26. कानि सन्ति त्रयोदश आनुषङ्गिकाणि प्रयोजनानि व्याकरणशास्त्रस्य ? 4

“विश्लेषणात्मक प्रश्नाः”

27. व्याकरणाध्ययनस्य मुख्यानि प्रयोजनानि सनामग्राहं व्याख्यायताम्।

5

अथवा

व्याकरणाध्ययनस्यानुषङ्गिकाणि प्रयोजनानि कानि सन्ति व्याख्यायताम् ?

28. ऋकारान्ताः मातृदुहितृयातृस्वसृननान्दरः इति पदानां व्याख्यां कुरुत।

5

अथवा

विंशत्यादिरानवतेः इति सूत्रस्य व्याख्यां कुरुत।